

بررسی چارچوب پیشنهادی صلاحیت حرفه‌ای ملی ایران

کد موضوعی: ۲۱۰

شماره مسلسل: ۱۵۲۰۴

آذرماه ۱۳۹۵

معاونت پژوهش‌های اجتماعی - فرهنگی
دفتر: مطالعات اجتماعی

به نام خدا

فهرست مطالب

۱.....	چکیده
۳.....	مقدمه
۸.....	۱. اهداف و خط‌مشی‌های اصلی در طراحی و تدوین چارچوب صلاحیت حرفه‌ای ملی
۹.....	۲. ذینفعان اصلی آموزش‌های فنی و حرفه‌ای
۹.....	۳. توصیف‌کننده‌های سطوح و پیامدهای یادگیری در آموزش‌های فنی و حرفه‌ای
۱۹.....	۴. اعتباردهی آموزش‌های فنی و حرفه‌ای غیررسمی و سازمان‌نایافته با چارچوب صلاحیت حرفه‌ای ملی
۲۱.....	۵. چارچوب‌های مرجع صلاحیت حرفه‌ای در کشور
۲۲.....	۶. برخی پیامدهای ناشی از عدم اجرای چارچوب صلاحیت حرفه‌ای ملی
۲۳.....	جمع‌بندی و نتیجه‌گیری
۲۵.....	منابع و مآخذ

بررسی چارچوب پیشنهادی صلاحیت حرفه‌ای ملی ایران

چکیده

آموزش‌های ارائه شده در تمامی کشورها در سه عنوان آموزش رسمی، غیررسمی و سازمان نیافته دسته‌بندی می‌شوند.

آموزش‌های رسمی منجر به ارائه مدرک تحصیلی و آموزش‌های غیررسمی منجر به صدور گواهینامه و آموزش‌های سازمان نیافته به‌طور عادی شامل هیچ‌کدام از این مدارک و گواهینامه‌ها نمی‌شود.

در یک تقسیم‌بندی دیگر، آموزش‌های رسمی شامل آموزش‌های علمی و علمی - عملی (فنی و حرفه‌ای) است.

بخش عمده فراگیری آموزش در راستای دستیابی به شغل است. امروزه تغییرات سریع و پیچیده دنیای کار و گستردگی محیط‌های آموزشی اعم از حقیقی و مجازی نیاز به آموزش را دگرگون کرده است. در راستای حل معضلات ذیل صلاحیت حرفه‌ای شکل گرفته است:

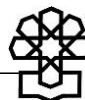
تغییرات دنیای کار و فناوری و نیاز به یادگیری مادام‌العمر (که موجب شده است یادگیری بدون نیاز به زمان و مکان خاص رخ دهد)، چالش میان آموزش‌های رسمی و غیررسمی، تحرک‌پذیری و ارتباط میان نظام‌های آموزشی مختلف.

صلاحیت حرفه‌ای با ارزشگذاری به شایستگی‌ها و پیامدهای آن، ایجاد فرصت برای ارتقای حرفه‌ای بدون نیاز به مکان و زمان خاص، پاسخگویی به تغییرات دنیای کار، نقشی مهمی در رفع نیازهای امروز نیروی انسانی ایفا کرده است.

برخی سازمان‌های جهانی مرتبط با حوزه آموزش و کشورهایی که در حوزه آموزش فعال‌تر و پیشرفته‌تر بوده‌اند اقدام به تدوین چارچوب صلاحیت حرفه‌ای کرده‌اند که صلاحیت‌ها، مدارک و گواهینامه‌ها را در سطوح و انواع مختلف به صورتی منسجم و همگون براساس معیارها و شاخص‌های توافق شده به هم ارتباط می‌دهد. در این چارچوب به آموزش و مهارت و تجربه توجه می‌شود و ازسوی دیگر زمان و مکان یادگیری اهمیتی ندارد و به علاوه فرد مسئول یادگیری خود در طول زندگی است. بنابراین همه آموزش‌های رسمی، غیررسمی و سازمان نایافته از اعتبار آموزشی برخوردار شده و نحوه ورود و خروج از هر نوع و سطح آموزش و ورود به نوع و سطح دیگر نیز معین می‌شود. شایان ذکر است این چارچوب می‌تواند همه آموزش‌های ارائه شده در یک کشور را شامل شود و هم می‌توان از آن فقط برای آموزش‌های فنی و حرفه‌ای استفاده کرد.

بسیاری از کشورهای پیشرفته مدت‌های زیادی است که این چارچوب را تدوین و اجرا کرده‌اند. برخی کشورهای دیگر هم در صدد استقرار آن هستند. در کشور ما به استناد ماده (۲۱) قانون برنامه پنجم دولت موظف به تدوین، تصویب و اجرای این چارچوب بوده است در حالی که تاکنون در این زمینه گامی برداشته نشده است.

در طرح نظام جامع آموزش و تربیت فنی و حرفه‌ای و مهارتی که به تصویب مجلس محترم رسیده و در مرحله رفع ابهام شورای نگهبان است این چارچوب در ۸ سطح معرفی

شده است که عبارتند از: کارگر ساده، کارگر ماهر، کمک تکنیسین، تکنیسین، کمک مهندس، مهندس حرفه‌ای، مهندس ارشد حرفه‌ای و دکترای حرفه‌ای. هر کدام از این سطوح نیازمند شایستگی‌های فنی تعریف شده براساس نظام طبقه‌بندی مشاغل و مدت زمان مشخص برای آموزش است. چارچوب تعریف شده در این طرح فقط شامل آموزش‌های فنی و حرفه‌ای و مهارتی است. در راستای تحقق این مهم تشکیل نهاد ملی هماهنگ‌کننده آموزش‌های فنی و حرفه‌ای، باز طراحی برنامه‌های آموزشی توسط دستگاه‌ها و توجه به صلاحیت‌های حرفه‌ای در اشتغال بسیار مهم است.

مقدمه

چارچوب صلاحیت‌های حرفه‌ای ملی^۱، چارچوبی است که صلاحیت‌ها، مدارک و گواهینامه‌های در سطوح و انواع مختلف را به صورتی منسجم و همگون براساس مجموعه‌ای از معیارها و شاخص‌های توافق شده به هم ارتباط می‌دهد. در این چارچوب به مهارت و تجربه در کنار دانش ارزش ویژه‌ای داده می‌شود. زمان و مکان یادگیری مهم نیست و فرد مسئول یادگیری خود در طول زندگی است. به یادگیری مادام‌العمر توجه ویژه‌ای می‌شود. بنابراین در جهت افزایش کیفیت آموزش فنی و حرفه‌ای، نزدیک کردن ذینفعان حول علایق مشترک، شفاف‌سازی و موافقت در مورد مسئولیت‌پذیری آموزش و تربیت نیروی کار با صلاحیت، ارتباط بین سطوح مختلف آموزشی، ایجاد رتبه‌بندی در گواهینامه‌ها و

مدارک، حصول اطمینان از انتقال‌پذیری مهارت‌ها، تسهیل تحرک‌پذیری در مکان و زمان و توانایی تلفیق نظام‌های رسمی و غیررسمی یادگیری، نیاز به این چارچوب وجود دارد. ایده چارچوب صلاحیت حرفه‌ای ملی به منظور دستیابی به آموزش‌های حرفه‌ای و رویکرد مبتنی بر شایستگی در سال ۱۹۹۱ در انگلستان گسترش یافت. امروزه سطح‌بندی و سازماندهی صلاحیت‌های حرفه‌ای یکی از اساسی‌ترین ویژگی‌های نظام‌های آموزشی و حرفه‌ای به‌شمار می‌آید. تاکنون کشورهای متعددی چارچوب صلاحیت‌ها را به‌کار بسته‌اند. براساس اطلاعات منتشر شده بنیاد مهارت‌آموزی اروپا (ETF) بیش از ۱۲۰ کشور جهان در حال طراحی، اجرا، کاربست و ارزشیابی چارچوب صلاحیت‌های حرفه‌ای ملی می‌باشند که در مدت زمان کوتاهی این ابزار، نظام آموزشی این کشورها را تحت تأثیر قرار داده است. اتحادیه اروپا در سال ۲۰۰۴ چارچوب صلاحیت حرفه‌ای منطقه اروپا (EQF) را به تصویب رسانید و از کشورهای عضو خواست تا سال ۲۰۱۲ این چارچوب را به‌عنوان یک مرجع برای اعتباردهی و انتقال گواهینامه و مدارک حرفه‌ای در نظر گیرند.

نکته مهم در کاربست و استقرار نظام صلاحیت حرفه‌ای ملی در کشورها، وجود و لزوم تجربه در آموزش مبتنی بر شایستگی (CBT) است. استرالیا، مالزی، فیلیپین و سریلانکا از جمله کشورهای آسیا و اقیانوسیه هستند که نظام صلاحیت حرفه‌ای ملی را مستقر کرده‌اند.

برخی از کشورهایی که چارچوب صلاحیت حرفه‌ای ملی در آنها استقرار یافته است

عبارتند از:

اسکاتلند، ولز، ایرلند، رومانی، انگلیس، فرانسه، مالت، سنگاپور، سریلانکا، فیلیپین، مالزی، نیوزلند، هنگ کنگ، آفریقای جنوبی و

لازم به ذکر است که ۵ مرحله (کاربست چارچوب شایستگی یعنی آموزش مبتنی بر شایستگی، ملاحظه و تفکر در مورد چارچوب صلاحیت حرفه‌ای، برنامه‌ریزی و طراحی چارچوب، ایجاد و تکمیل ساختارها براساس چارچوب و استقرار یافته) مراحل مختلف طراحی، تدوین و اجرای چارچوب صلاحیت حرفه‌ای ملی می‌باشد.

موضوع طراحی و تهیه چارچوب صلاحیت حرفه‌ای ملی ایران به استناد بند «ج» ماده (۵۵) قانون برنامه چهارم توسعه مبنی بر «تدوین نظام استاندارد و ارزیابی مهارت نیروی کار کشور با رویکرد بین‌المللی» به‌عنوان یک تکلیف در برنامه دولت وقت قرار گرفت. اقدام‌های همراستا با این تکلیف توسط سازمان آموزش‌های فنی و حرفه‌ای کشور ابتدا در قالب یک چارچوب پیشنهادی تحت عنوان «صلاحیت حرفه‌ای ملی ایران» حاصل مطالعه تطبیقی شکل گرفت که در آن حوزه‌های درگیر با صلاحیت حرفه‌ای، تعریف حدود و قلمرو، سطوح پیشنهادی و مسیرهای تکلیفی ذینفعان کلیدی شامل وزارت آموزش و پرورش، سازمان آموزش فنی و حرفه‌ای کشور، وزارت علوم و تحقیقات و فناوری مشخص شدند، اما این کار در حد همان نوشته باقی ماند.

پس از تصویب قانون برنامه پنجم در تاریخ ۱۳۸۹/۱۰/۱۵ به استناد بند «ه» ماده (۲۱)^۱ سازمان آموزش فنی و حرفه‌ای کشور چارچوبی برای صلاحیت حرفه‌ای ملی در ده سطح تعریف کرد و این چارچوب به پیشنهاد وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی در جلسه

۱. (بند «ه» ماده (۲۱) - کاربرد چارچوب صلاحیت‌های حرفه‌ای ملی به‌صورت مسنجم برای ارتباط صلاحیت‌ها، مدارک و گواهینامه‌ها در سطوح و انواع مختلف در حوزه حرفه و شغل در جهت به رسمیت شناختن یادگیری مادام‌العمر و تعیین شایستگی‌های سطوح مختلف مهارتی) به‌عنوان وظیفه دولت.

مورخ ۱۳۹۱/۷/۲۳ هیئت وزیران تحت عنوان آیین‌نامه صلاحیت حرفه‌ای به تصویب رسید.

آیین‌نامه نظام صلاحیت حرفه‌ای و نظام آموزش مهارت و فناوری به دلیل عدم شرکت یکی از ارائه‌دهندگان مهم آموزش‌های فنی و حرفه‌ای یعنی وزارت آموزش و پرورش نتوانست مشروعیت لازم را کسب کند.

در راستای تحقق ماده (۲۱) قانون برنامه پنجم توسعه کمیته آموزش‌های فنی و حرفه‌ای و مهارتی کمیسیون آموزش، تحقیقات و فناوری با همکاری مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی این مأموریت را به عهده گرفتند که با مشارکت نمایندگان ذینفعان، ضمن تدوین «طرح نظام جامع آموزش و تربیت فنی و حرفه‌ای و مهارتی»، چارچوب صلاحیت حرفه‌ای ملی را نیز تهیه و الزامات آن، از جمله قانون تشکیل نهاد ملی وابسته به آن را نیز تعریف و در قالب طرح به کمیسیون آموزش و تحقیقات مجلس ارائه نمایند. این طرح در تاریخ ۱۳۹۴/۱۲/۱۰ به تصویب مجلس شورای اسلامی رسید و هم‌اکنون در مرحله رفع ایرادات شورای نگهبان می‌باشد.

ظرفیت دیگری که در این راستا مورد استفاده قرار گرفته است «دائمی کردن برخی از احکام قانون برنامه پنجم توسعه» است که موضوع نهاد سیاستگذار ملی و چارچوب صلاحیت حرفه‌ای ملی در کمیسیون تلفیق این احکام تصویب شده است.

به هر حال ذکر این مقدمه طولانی به این منظور است که گاهی اوقات مجموعه‌ای از نهادهای حرفه‌ای و ملی به هر دلیل در مسیری قرار می‌گیرند که حاصل آن آثار زیانباری برای کشور در پی دارد.

در این گزارش با استفاده از تجربیات ملی و بین‌المللی و سند بین‌المللی تجارب کشورها درخصوص «چارچوب صلاحیت حرفه‌ای ملی و منطقه‌ای در سطح جهان» (که توسط «مؤسسه یادگیری مادام‌العمر یونسکو»^۱ و «بنیاد حرفه‌ای اروپا»^۲ و «مرکز اروپایی توسعه آموزش‌های فنی و حرفه‌ای»^۳ در اواخر سال ۲۰۱۵ انتشار یافت) و گزارش پژوهشی یونسکو «تعیین سطوح و تشخیص پیامدهای یادگیری»^۴ با عنوان فرعی «استفاده از توصیف‌کننده‌های سطوح در قرن بیست‌ویکم»^۵ در سال ۲۰۱۵، چارچوبی عملیاتی پیشنهاد شده است.

بدیهی است طراحی چارچوب صلاحیت حرفه‌ای به‌ویژه تعیین توصیف‌کننده‌های سطوح صلاحیت نیازمند کاری پژوهشی است که در این چارچوب نمی‌گنجد اما ذکر آن ضروری است.

این گزارش به بررسی دقیق چارچوب پیشنهادی ۸ سطحی منطبق با طرح نظام جامع اختصاص دارد. در این پیشنهاد، اهداف و خط‌مشی‌های اصلی در تدوین چارچوب، ذینفعان اصلی آموزش‌های فنی و حرفه‌ای، توصیف‌کننده‌های سطوح و پیامدهای یادگیری، مسیرهای آموزش فنی و حرفه‌ای، اعتباردهی به آموزش‌های فنی و حرفه‌ای غیررسمی و سازمان نیافته، چارچوب‌های مرجع صلاحیت حرفه‌ای و پیامدهای ناشی از عدم اجرای چارچوب به تفصیل مورد بررسی قرار گرفته است که می‌تواند مورد استفاده دولت و مجلس محترم قرار گیرد.

-
1. Unesco Institute for Lifelong Learning (UIL)
 2. European Training Foundation (ETF)
 3. European Center for the the Development of Vocational Training (CEDEFOP)
 4. Level Setting and Recognition of Learning Outcome
 5. Use of Level Descriptors in the Twenty – first Century

۱. اهداف و خط‌مشی‌های اصلی در طراحی و تدوین چارچوب صلاحیت حرفه‌ای ملی

- تضمین کیفیت آموزش‌های فنی و حرفه‌ای
- ایجاد تسهیل و انعطاف برای یادگیرندگان به منظور حرکت در مسیرهای مختلف آموزش‌های فنی و حرفه‌ای (رسمی، غیر رسمی و سازمان نیافته)
- حمایت از یادگیری‌های مادام‌العمر از طریق به حساب آوردن یادگیری‌های قبلی و تجارب افراد و ارتقای آنان
- تسهیل حرکت دانش‌آموختگان و مهارت‌آموختگان به صورت افقی و عمودی بین سطوح تحصیلی و مهارتی در سطح ملی و بین‌المللی
- معرفی صلاحیت‌های حرفه‌ای سطوح مختلف ملی در سطح بین‌المللی برای اعتباردهی به مدارک تحصیلی و گواهینامه‌های حرفه‌ای
- یکپارچه‌سازی توسعه آموزش‌های فنی و حرفه‌ای
- استانداردسازی فعالیت‌های حرفه‌ای در سطح ملی برای کمک به توسعه پایدار
- یکسان‌سازی سطوح صلاحیت در کشور از طریق استانداردسازی شایستگی‌های حرفه‌ای
- مشارکت ارائه‌کنندگان آموزش‌های فنی و حرفه‌ای در سیاست‌گذاری، برنامه‌ریزی، تدوین استانداردهای حرفه‌ای و ارزشیابی
- یکپارچه‌سازی اعطای صلاحیت حرفه‌ای ملی از طریق اثبات شایستگی‌ها در سطح ملی
- فراهم آوردن شرایط رتبه‌بندی مراکز ارائه‌دهنده آموزش
- تنوع‌بخشی به انواع آموزش‌های فنی و حرفه‌ای از طریق محاسبه تجارب شخصی افراد در ارتقای صلاحیت‌های حرفه‌ای

- همگام‌سازی صلاحیت‌های نیروی انسانی با اقتضات اقتصادی
- تسهیل حرکت نیروی کار در فراتر از مرزها از طریق اعطای گواهینامه‌های صلاحیت حرفه‌ای در تراز بین‌المللی

۲. ذینفعان اصلی آموزش‌های فنی و حرفه‌ای

- دانشگاه فنی و حرفه‌ای از وزارت علوم و تحقیقات و فناوری
- دانشگاه آزاد اسلامی (سما)
- دانشگاه علمی و کاربردی از وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
- سازمان آموزش فنی و حرفه‌ای کشور از وزارت کار، تعاون و امور اجتماعی
- وزارت آموزش و پرورش (آموزش متوسطه فنی و حرفه‌ای)
- انجمن‌های حرفه‌ای و تخصصی دارای صلاحیت ممیزی
- اتحادیه‌های صنفی
- سازمان‌های اعطاکننده صلاحیت حرفه‌ای (نسل دوم) مانند نظام مهندسی، نظام صنفی، نظام روانشناسی، حسابرسی، کانون وکلا و ...

۳. توصیف‌کننده‌های سطوح و پیامدهای یادگیری در آموزش‌های فنی و حرفه‌ای

- ۳-۱. پیامدهای یادگیری ناشی از آموزش و تربیت فنی و حرفه‌ای در تمام سطوح برای هر صلاحیت^۱ عبارت است از:

- دانش^۱

- مهارت^۲

- شایستگی^۳

که به صورت در هم تنیده در صلاحیت خود را نشان می‌دهد. بر این اساس:

دانش عبارتست از درک و فهم مفاهیم، اصول و رویه‌ها^۴. مهارت عبارتست از کاربرد دانش^۵ و شایستگی عبارتست از کاربرد مهارت در یک زمینه خاص شغلی و یا حرفه‌ای^۶. اثبات صلاحیت برای هر یک از سطوح از طریق ارزیابی پیامدهای یادگیری به صورت در هم تنیده انجام می‌شود به این معنی که نتایج تعیین صلاحیت حرفه‌ای در تمام سطوح مستلزم ارزیابی دانش، مهارت، شایستگی در همان سطوح توسط ارزیابی برونی^۷ و با معیارها^۸ و یا توصیف‌کننده‌های^۹ سطوح که به صورت توافقی در هر کشور تدوین می‌شود انجام خواهد شد. بدیهی است توصیف‌کننده‌های سطوح عبارت‌های کلی است که مصداق آنها به رشته‌های تحصیلی - حرفه‌ای مرتبط است.

-
1. Knowledge
 2. Skill
 3. Competency
 4. Understanding Concept, Principal and Procedure
 5. Application of Knowledge
 6. Application of Skill in an Occupation or other Context
 7. External Assessment
 8. Criteria
 9. Descriptors of Level

۲-۳. سطوح صلاحیت حرفه‌ای^۱ برای چارچوب پیشنهادی

براساس مطالعه تطبیقی در سایر کشورها به‌ویژه چارچوب صلاحیت حرفه‌ای در اروپا یک نظام صلاحیت حرفه‌ای هشت سطحی پیشنهاد می‌شود که حداکثر تطابق با نظام آموزش و تربیت فنی و حرفه‌ای رسمی در آموزش‌های فنی و حرفه‌ای متوسطه و آموزش‌های عالی فنی و حرفه‌ای در کشور را دارد و سهولت لازم برای تطبیق در آموزش‌های غیررسمی فنی و حرفه‌ای را نیز فراهم می‌نماید.

۳-۳. مسیرهای آموزش و تربیت فنی و حرفه‌ای

مسیرهای آموزش و تربیت فنی و حرفه‌ای در یک نظام صلاحیت حرفه‌ای هشت‌گانه در آموزش و تربیت فنی و حرفه‌ای به شکل زیر خواهد بود:

جدول ۱. سطوح صلاحیت و مسیرهای آموزش

سطوح صلاحیت حرفه‌ای ملی	آموزش متوسطه فنی و حرفه‌ای	آموزش غیررسمی فنی و حرفه‌ای	آموزش‌های عالی فنی و حرفه‌ای
۸	-	-	گواهینامه صلاحیت/ دکتری حرفه‌ای
۷	-	-	گواهینامه صلاحیت/ کارشناسی ارشد حرفه‌ای مهندس ارشد حرفه‌ای
۶	-	-	گواهینامه صلاحیت / مهندس حرفه‌ای
۵	-	-	گواهینامه صلاحیت/ کاردان ارشد حرفه‌ای کمک مهندس
۴	-	-	گواهینامه صلاحیت /کاردان حرفه‌ای تکنسین
۳	گواهینامه صلاحیت/ دیپلم کمک تکنیسین	گواهینامه صلاحیت کمک تکنیسین	-
۲	گواهینامه صلاحیت	گواهینامه صلاحیت کارگر ماهر	-
۱	گواهینامه صلاحیت	گواهینامه صلاحیت کارگر ساده	-

۳-۴. تعریف، قلمرو و گواهینامه صلاحیت حرفه‌ای^۱

گواهینامه‌های صلاحیت حرفه‌ای بر حسب قرار گرفتن در مسیرهای مختلف آموزش دارای ارزش‌های زمانی و جایگاهی متفاوتی هستند.

- گواهینامه سطح ۱ صلاحیت حرفه‌ای

۳۰۰ تا ۶۰۰ ساعت آموزش عملی (شایستگی فنی)^۲ برای یک حرفه^۳ در سطح ۱ مهارت نظام طبقه‌بندی ملی مشاغل^۴ و حرف (ISCO ۲۰۰۸) (گروه شغلی ۹)

- گواهینامه سطح ۲ صلاحیت حرفه‌ای

۹۰۰ ساعت آموزش عملی (شایستگی فنی)^۵ برای یک حرفه^۶ در سطح ۲ مهارت نظام طبقه‌بندی ملی مشاغل^۷ و حرف (ISCO ۲۰۰۸) (گروه‌های شغلی ۸، ۷، ۶، ۵ و ۴)

- گواهینامه سطح ۳ صلاحیت حرفه‌ای

۹۰۰ ساعت آموزش عملی (شایستگی فنی) برای یک حرفه در سطح ۲ مهارت نظام طبقه‌بندی ملی مشاغل کشور (گروه‌های شغلی ۸، ۷، ۶، ۵ و ۴) به نحوی که حرفه سطح ۳ صلاحیت حرفه‌ای در امتداد حرفه سطح ۲ صلاحیت حرفه‌ای در یک مسیر توسعه حرفه‌ای قرار گیرد به عبارت بهتر حرفه انتخابی سطح یک صلاحیت حرفه‌ای پیش نیاز حرفه انتخابی سطح دو صلاحیت حرفه‌ای است.

-
1. Certificate of Qualification
 2. Technical Competency
 3. Occupation
 4. International System Classification of Occupation (isco)
 5. Technical Competency
 6. Occupation
 7. International System Classification of Occupation (isco)

– گواهینامه سطح ۴ صلاحیت حرفه‌ای

۱۸۰۰ ساعت آموزش عملی (شایستگی فنی) برای یک حرفه در سطح ۳ مهارت نظام طبقه‌بندی ملی مشاغل (گروه شغلی ۳) به نحوی که حرفه انتخابی در سطح ۴ در مسیر توسعه حرفه‌ای تکمیل‌کننده شایستگی‌ها در حرفه‌های انتخابی سطح ۳ صلاحیت حرفه‌ای باشد.

– گواهینامه سطح ۵ صلاحیت حرفه‌ای

۹۰۰ ساعت آموزش عملی (شایستگی فنی) برای یک حرفه در سطح ۴ مهارت نظام طبقه‌بندی ملی مشاغل (گروه شغلی ۳) به نحوی که حرفه انتخابی در سطح ۵ در مسیر توسعه حرفه‌ای تکمیل‌کننده شایستگی‌ها در حرفه‌های انتخابی سطح ۴ صلاحیت حرفه‌ای باشد.

– گواهی سطح ۶ صلاحیت حرفه‌ای

۹۰۰ ساعت آموزش عملی (شایستگی فنی) برای یک حرفه در سطح ۴ مهارت نظام طبقه‌بندی ملی مشاغل (گروه شغلی ۲) به نحوی که حرفه انتخابی در مسیر توسعه حرفه‌ای سطح ۵ صلاحیت حرفه‌ای باشد.

– گواهینامه سطح ۷ صلاحیت حرفه‌ای

۱۸۰۰ ساعت آموزش عملی (شایستگی فنی) برای یک حرفه در سطح ۴ مهارت نظام طبقه‌بندی ملی مشاغل (گروه شغلی ۲) به نحوی که حرفه انتخابی در مسیر توسعه حرفه‌ای سطح ۶ صلاحیت حرفه‌ای باشد.

– گواهینامه سطح ۸ صلاحیت حرفه‌ای

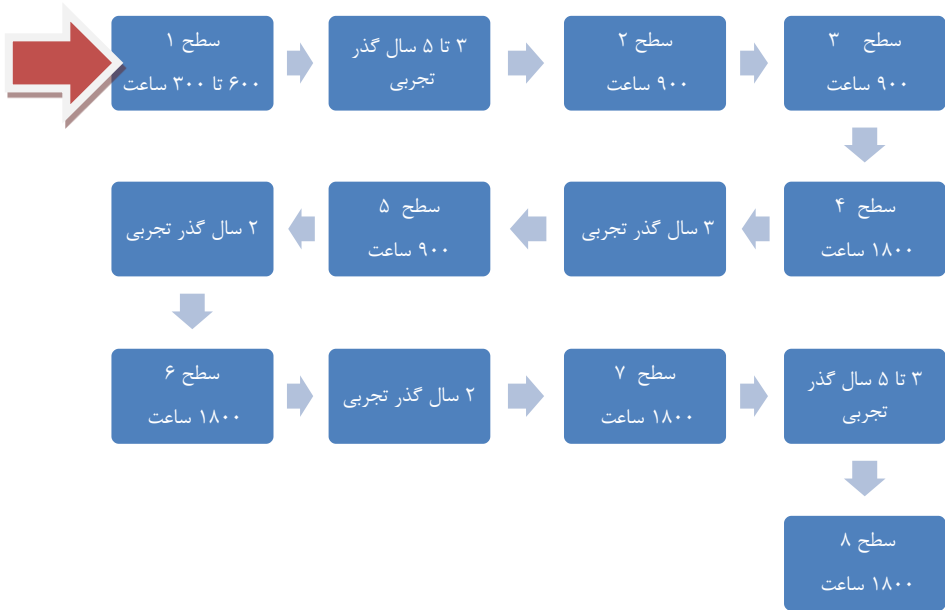
۱۸۰۰ ساعت آموزش عملی (شایستگی فنی) برای یک حرفه در سطح ۴ مهارت نظام طبقه‌بندی مشاغل (گروه شغلی ۱) به نحوی که حرفه انتخابی در مسیر توسعه حرفه‌ای سطح ۷ صلاحیت حرفه‌ای باشد.

۵-۳. مسیر توسعه حرفه‌ای^۱

در نظام آموزش و تربیت فنی و حرفه‌ای امکان دریافت مدارک تحصیلی از دیپلم تا دکتری حرفه‌ای به صورت ناپیوسته با شرط اثبات شایستگی و گذر تجربی از هر سطح صلاحیت به سطح بعدی فراهم است.

به نحوی که ورودی‌های نظام آموزش و تربیت فنی و حرفه‌ای که بعد از متوسطه اول شروع می‌شود می‌توانند در مسیر توسعه حرفه‌ای همراه با آموزش و طی گذر تجربی (کار واقعی و کسب تجربه) مسیر ارتقای صلاحیت حرفه‌ای را همراه با دریافت گواهینامه و مدرک تحصیلی طی کنند بدیهی است موضوع گذر تجربی در این نوع آموزش‌ها به‌عنوان یک اصل باید مورد توجه قرار گیرد.

نمودار ۱. مسیر توسعه حرفه‌ای

سایر ملاحظات در مسیر توسعه حرفه‌ای:

۱. هر ۹۰۰ ساعت معادل یک سال در نظر گرفته شده است.
۲. گذر تجربی تا آخرین مرحله بدون احتساب سطح ۱ به ۲ صلاحیت ۱۰ تا ۱۲ سال خواهد بود.
۳. طول دوران آموزش به صورت رسمی و غیررسمی و گذر تجربی ۲۲ تا ۲۴ سال خواهد بود.
۴. پختگی کامل همراه با تجربه کاری در مرز ۴۰ سالگی برای نیروی کار در حد دکترای حرفه‌ای به شرط گذر موفق و اثبات شایستگی خواهد بود.

۵. سن ورود به آموزش و تربیت فنی و حرفه‌ای ۱۵ سال است که معادل اتمام دوره تحصیلی اول متوسطه است.

۶-۳. توصیف‌کننده‌های سطوح صلاحیت حرفه‌ای

توصیف‌کننده‌های سطوح صلاحیت شامل پیامدهای یادگیری است که به‌صورت دانش، مهارت و شایستگی در برنامه درسی وجود دارد، آموزش براساس آن انجام می‌شود و ارزیابی هم برای اثبات شایستگی براساس همین پیامدها خواهد بود بدیهی است پیامدهای یادگیری در هر یک از سطوح صلاحیت براساس تعریف یکسان است و اما مصادیق آن منطبق با رشته تحصیلی- حرفه‌ای است که یادگیرندگان در مسیر آن قرار گرفته‌اند بنابراین توصیف‌کننده‌ها در سطح کلی تعریف ولی مصداق آن باید بعد از تشکیل مرکز ملی راهبردی آموزش‌های فنی و حرفه‌ای^۱ (نهاد ملی) و سازماندهی بوردهای تخصصی آموزش‌های فنی و حرفه‌ای رسمی، غیررسمی، آموزش‌های عالی فنی و حرفه‌ای و مرکز ملی سنجش در فرآیندی ملی روایی سنجی^۲ و اعتبارسنجی^۳ شود، جدول زیر معیارهای سنجش کلی را برای هر یک از سطوح در قالب رفتارهای صلاحیتی قابل سنجش به‌صورت پیشنهادی تعریف می‌کند.

-
1. NCSTVET
 2. Validity
 3. Reliability

جدول ۲. توصیف‌کننده‌های کلی سطوح صلاحیت حرفه‌ای برای آموزش‌های فنی و حرفه‌ای در ایران

شایستگی	دانش و مهارت	سطوح صلاحیت
- کارکردن تحت نظارت با یک اندازه استقلال در زمینه شغلی مرتبط	- دانش پایه ابتدایی در یک زمینه شغلی - مهارت‌های اساسی شناختی و عملی برای انجام کارهای تکراری	۱
- استفاده از مراحل دانش و مهارت تمرین شده برای حل مسائل جدید	- دانش یک سلسله مفاهیم ساده و تدابیر کلی در یک زمینه شغلی - ارتباط دادن دانش به سایر زمینه‌های شغلی روزمره	۲
- استفاده از فرایند دانش و مهارت برای حل یک مشکل و تعمیم آن به حالت‌های خاص و سایر زمینه‌های حرفه‌ای و شغلی	- دانش عملی و نظری وسیع در یک زمینه شغلی و حرفه‌ای - یک سلسله مهارت‌های شناختی و عملی لازم برای حل مسائل مشخص در یک زمینه شغلی و حرفه‌ای	۳
- سازماندهی جامع و استفاده از دانش تخصصی برای حل مسئله در زمینه‌های شغلی و حرفه‌ای	- دانش تخصصی در رشته و موضوعات کاربردی - پیاده کردن و ارتباط دادن دانش در حوزه عمل و در زمینه‌های حرفه‌ای	۴
- مدیریت و نظارت در زمینه‌های شغلی و حرفه‌ای	- دانش تخصصی، عملی و نظری در یک زمینه حرفه‌ای - یک سلسله جامع مهارت‌های شناختی و عملی لازم برای حل خلاقانه مسایل انتزاعی	۵

سطوح صلاحیت	دانش و مهارت	شایستگی
۶	- دانش تخصصی وسیع در زمینه‌های شغلی و حرفه‌ای - استفاده از مهارت‌های حرفه‌ای، روش‌ها و مواد در رابطه با زمینه‌های شغلی و حرفه‌ای	سازماندهی جامع و استفاده از دانش تخصصی در حل مسائل مرتبط با زمینه‌های شغلی و حرفه‌ای
۷	- دانش عالی تخصصی به‌عنوان اساس تفکر ابتکاری و تحقیق انتخاب و استفاده از مهارت‌ها، روش‌ها، عملکردها و مواد در ارتباط با زمینه‌های شغلی و حرفه‌ای	- استفاده از تفکر تحلیلی، ارزیابی و ترکیب ایده‌ها و مفاهیم برای حل مسائل در زمینه‌های شغلی و حرفه‌ای
۸	- فهم عمومی و دقیق موضوعی و رشته‌ای شامل فهم دقیق از نظریه‌های اساسی، اصول و مفاهیم استفاده از پیشرفته‌ترین مهارت‌ها و روش‌های تخصصی لازم شامل فرضیه‌ها و ارزیابی آنها برای حل مسائل مهم در تحقیق و نوآوری برای تعریف دوباره و توسعه دانش تخصصی موجود	- کاربرد رویکرد ترکیبی و جامع برای تحلیل، ارزیابی و تفسیر ایده‌ها، اطلاعات و مسائل جدید و پیچیده در زمینه‌های شغلی و حرفه‌ای

۴. اعتباردهی آموزش‌های فنی و حرفه‌ای غیررسمی و سازمان نیافته با چارچوب صلاحیت حرفه‌ای ملی

- آموزش‌های غیررسمی فنی و حرفه‌ای اکثراً توسط سازمان آموزش فنی و حرفه‌ای کشور - ارائه و ارزیابی می‌شود که در سطح ۱ و ۲ و ۳ صلاحیت حرفه‌ای هستند و اعتباریابی بیرونی

نیاز ندارند، اما برای دریافت دیپلم لازم است داوطلبان همانند اکنون بعد از ارائه گواهینامه‌های صلاحیت ۲۰۱ و ۳ به آموزش متوسطه فنی و حرفه‌ای، دروس عمومی و الزامی را بگذرانند و طبق ضوابطی به اخذ دیپلم نائل آیند.

– در آموزش‌های سازمان نیافته (استاد شاگردی)

چون محتوای رسمی و ارزیابی وجود ندارد معیار ارتقا در هر یک از واحدهای صنفی تسلط فرد است که تشخیص آن بر عهده کارفرما است بنابراین می‌تواند معیارهای زیر ملاک دریافت صلاحیت حرفه‌ای در سطح ۲۰۱ قرار گیرد.

۱. تأیید انجمن صنفی مربوطه،

۲. اثبات صلاحیت سطح ۲۰۱ داوطلبان از طریق شرکت در آزمون‌های صلاحیت.

توجه: برخی از انجمن‌های حرفه‌ای مانند انجمن جوش ایران و امثال آن که نمایندگی انجمن‌های حرفه‌ای بین‌المللی را دارند می‌توانند صلاحیت داوطلبان را به نمایندگی از مرکز ملی راهبردی آموزش‌های فنی و حرفه‌ای تأیید کرده و همانند آموزش‌های غیررسمی ملاک قرار دهند.

– برای ورود به سطح صلاحیت ۲، ۳، ۴، ۵ و ۶ داوطلبان خبره حرفه‌ای در آزمون‌های تشخیص صلاحیت شرکت کرده و بعد از اثبات شایستگی ضمن دریافت گواهینامه حرفه‌ای سطح مربوط در صورت تمایل برای دریافت مدارک تحصیلی آن سطح و سطوح بعدی اقدام نمایند.

توجه: ورود به سطوح ۷ و ۸ صلاحیت از طریق تجربه امکانپذیر نیست باید داوطلبان در مسیر تحصیل رسمی قرار گیرند.

۵. چارچوب‌های مرجع صلاحیت حرفه‌ای در کشور

نسل‌های مختلف چارچوب صلاحیت‌ها دارای ویژگی‌های زیر هستند:

ویژگی‌های چارچوب‌های مرجع صلاحیت حرفه‌ای نسل اول: توسعه یافته بر اثر مشاهدات و ادراک ملی، تعیین شده توسط گردانندگان داخلی، در اکثر موارد استفاده از رویکردهای تجربی.

ویژگی‌های چارچوب‌های مرجع صلاحیت حرفه‌ای نسل دوم: تلاش برای یادگیری از تجربیات نسل اول از جهت طراحی و فرآیندها، در جستجوی ارتباط دوجانبه و چندجانبه با سایر صلاحیت‌های حرفه‌ای، تأثیر محدود از گردانندگان خارجی.

ویژگی‌های چارچوب‌های مرجع صلاحیت حرفه‌ای بودن نسل سوم: مهم بون گردانندگان داخلی، همچنین مهم بودن گردانندگان خارجی و اثرگذاری آنان بر طراحی فنی چارچوب‌ها و چیدمان‌های تضمین کیفیت.

در کشور به موجب قانون مراجعی برای اثبات صلاحیت حرفه‌ای (ورود به بازار کار) وجود دارند که از دیدگاه ادبیات موضوع صلاحیت حرفه‌ای، نسل دوم تلقی می‌شوند ولی چارچوب آنها، معیارها و چگونگی فرآیند اثبات می‌تواند مورد استفاده این چارچوب قرار گیرد و این مراجع داخلی در زمان استقرار چارچوب صلاحیت حرفه‌ای به نمایندگی از مرکز ملی راهبردی آموزش‌های فنی و حرفه‌ای کشور می‌توانند سنجش صلاحیت حرفه‌ای را به عهده بگیرند تا از تجارب اندوخته آنان استفاده شود این مراجع رسمی عبارتند از:

۱. سازمان نظام مهندسی

۲. سازمان نظام پزشکی کشور

۳. سازمان نظام کشاورزی

۴. سازمان نظام مشاوره و روانشناسی

۵. کانون وکلا

۶. انجمن حسابداران خبره ایران

۷. انجمن جوش ایران

۸. انجمن‌های صنفی

۹. انجمن گرافیک ایران

۱۰. انجمن خوشنویسان ایران

و بسیاری دیگر که می‌توانند در همین قلمرو قرار گیرند. نکته قابل توجه این است که ۸۰ درصد شاغلین کشور (نزدیک به ۱۸ میلیون نفر) نیازمند آموزش‌های فنی و حرفه‌ای هستند که انتظار داشتن صلاحیت حرفه‌ای ملی به دلیل آثار و تبعات این حجم از اشتغال در اقتصاد کشور کاری ضروری و امری محتوم است، قابل ذکر است در بسیاری از این مشاغل نابعایی شغلی (تطابق مدرک تحصیلی با شغل) از دیدگاه صلاحیت در حد ۶۰ تا ۸۰ درصد وجود دارد که باید اصلاح گردد.

۶. برخی پیامدهای ناشی از عدم اجرای چارچوب صلاحیت حرفه‌ای ملی

- عدم ارتباط مدارک و گواهینامه‌های فنی و حرفه‌ای با یکدیگر،
- عدم توجه به یادگیری مادام‌العمر در طول زندگی در حوزه شغل و حرفه،
- عدم توجه به ارزش‌دهی به یادگیری و آموزش غیررسمی در برابر آموزش رسمی،
- بی‌توجهی به توسعه حرفه‌ای و تحرک‌پذیری در بالندگی شغلی،

- عدم امکان تجميع مهارت‌ها و دوره‌های آموزشی،
- استخدام براساس مدرک و نه براساس صلاحیت،
- کیفیت پایین کار شاغلین،
- کاهش رقابت‌پذیری اقتصادی،
- کاهش کیفیت تولید.

جمع‌بندی و نتیجه‌گیری

چارچوب صلاحیت حرفه‌ای چارچوبی است که صلاحیت‌ها، مدارک و گواهینامه‌های در سطوح و انواع مختلف را به‌صورتی منسجم و همگون براساس مجموعه از معیارها و شاخص‌های توافق شده به هم ارتباط می‌دهد. در این چارچوب به مهارت و تجربه در کنار دانش ارزش ویژه‌ای داده می‌شود. زمان و مکان یادگیری مهم نیست و فرد مسئول یادگیری خود در طول زندگی است. به یادگیری مادام‌العمر توجه ویژه‌ای می‌شود.

چارچوب صلاحیت حرفه‌ای ملی از ایده تا اجرا باید مراحل ذیل را بگذراند:

کاربست چارچوب شایستگی (آموزش مبتنی بر شایستگی)، ملاحظه و تفکر در مورد چارچوب صلاحیت حرفه‌ای، برنامه‌ریزی و طراحی چارچوب، ایجاد و تکمیل ساختارها براساس چارچوب و استقرار.

بسیاری از کشورهای توسعه‌یافته مدت‌های مدیدی است که چارچوب صلاحیت حرفه‌ای ملی را مستقر کرده‌اند. با استفاده از تجربیات این کشورها، بسیاری از کشورهای در حال توسعه نیز یا موفق به استقرار شده و یا در حال استقرار این چارچوب هستند.

در کشور ما به استناد ماده (۵۵) قانون برنامه چهارم و ماده (۲۱) قانون برنامه پنجم دولت موظف به تدوین، تصویب و اجرای چارچوب صلاحیت حرفه‌ای ملی شده است که تاکنون محقق نشده است لذا نیازمند قوانین جدید پس از انقضای قانون برنامه پنجم توسعه در این زمینه می‌باشد. در این راستا کمیسیون آموزش، تحقیقات و فناوری مجلس طرح نظام جامع آموزش و تربیت فنی و حرفه‌ای را پیشنهاد داده است که به تصویب مجلس رسیده و در مرحله رفع ابهام شورای نگهبان می‌باشد. ماده (۷) مؤلفه‌های اصلی در تدوین چارچوب را معرفی و ماده (۸)، به معرفی ۸ سطح صلاحیت پرداخته است. این سطوح عبارتند از: کارگر ساده، کارگر ماهر، کمک تکنسین، تکنسین، کمک مهندس، مهندس حرفه‌ای، مهندس ارشد حرفه‌ای و دکترای حرفه‌ای. سه سطح نخست این چارچوب در آموزش‌های رسمی وزارت آموزش و پرورش و آموزش غیررسمی فنی و حرفه‌ای قابلیت تحقق دارد و ۵ سطح بعدی نیازمند آموزش‌های فنی و حرفه‌ای در سطح وزارت علوم، تحقیقات و فناوری است. بدیهی است هر کدام از این سطوح نیازمند شایستگی‌های فنی تعریف شده براساس نظام طبقه‌بندی مشاغل و مدت زمان مشخص برای آموزش و تربیت می‌باشد.

در این نظام امکان دریافت مدارک تحصیلی از دیپلم تا دکترای حرفه‌ای به صورت ناپیوسته با شرط اثبات شایستگی و گذر تجربی از هر سطح صلاحیت به سطح بعدی فراهم است.

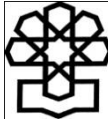
هر ۹۰۰ ساعت آموزش در مسیر توسعه حرفه‌ای معادل یک سال در نظر گرفته می‌شود و سن ورود به آموزش و تربیت فنی و حرفه‌ای ۱۵ سال است که معادل اتمام دوره

تحصیلی اول متوسطه است و پختگی کامل همراه با تجربه کاری در مرز ۴۰ سالگی برای نیروی کار به شرط اثبات شایستگی محقق می‌گردد.

منابع و مآخذ

۱. آزاد، ابراهیم. چارچوب صلاحیت ملی ایران، دفتر طرح و برنامه‌های درسی، سازمان آموزش فنی و حرفه‌ای کشور، نگارش هفتم، تهران، ۱۳۷۸.
2. Qualification Frameworks from Concept to Implementation, European Training Foundation (ETF), 2012.
3. Qualification Frameworks in Europe European Center for the Development of Vocational Training (Cedefop), 2015.
4. Level –setting and Recognition of Learning Outcomes UNESCO, 2015.
5. Ron Tuck, An Introductory Guide to National Qualification Frameworks, ILO, 2007.
6. Global Inventory of Regional and National Qualifications Frameworks Unesco Institute for Lifelong Learning (UIL), 2015.

شماره مسلسل: ۱۵۲۰۴

مرکز پژوهش‌ها
مجلس شورای اسلامی

شناسنامه گزارش

عنوان گزارش: بررسی چارچوب پیشنهادی صلاحیت حرفه‌ای ملی ایران

نام دفتر: مطالعات اجتماعی (گروه فنی و حرفه‌ای)

تهیه و تدوین کنندگان: ابراهیم آزاد، مجبویه محمدعلی

ناظران علمی: علی اخوان بهبهانی، ایروان مسعودی اصل

متقاضی: معاونت پژوهش‌های اجتماعی - فرهنگی

ویراستار تخصصی: —

ویراستار ادبی: —

واژه‌های کلیدی: —

تاریخ انتشار: ۱۳۹۵/۹/۷